

Maria Montessori

Een weg naar opvoeding tot vrijheid

Prof. Dr. J. Koning

Fred Kelpin

Uit : Ledenblad van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen
maart 1986, geactualiseerd door Fred Kelpin in mei 2005.

Maria Montessori, de eerste vrouwelijke arts in Italië, werd in 1870 geboren. Haar werkzaamheden als arts brachten haar in aanraking met geestelijk gehandicapte kinderen. Ze ging zich interesseren voor de opvoeding van deze kinderen en maakte studiereizen naar het buitenland -o.a. naar Parijs- waar zij het werk van de Franse artsen Itard en Séguin bestudeerde. Het materiaal, dat deze artsen gebruikten bij hun onderwijs vormde de grondslag voor het Montessori-ontwikkelingsmateriaal. Dit materiaal wordt nog steeds gebruikt en verder ontwikkeld voor alle kinderen in de tegenwoordige Montessori-basisscholen over de gehele wereld. De aanwezigheid van het materiaal maakt het mogelijk, dat kinderen zich ontwikkelen door het ontplooiën van eigen activiteit op het daartoe meest geëigende tijdstip.

Het is de taak van de Montessorileidster de kinderen in het gebruik van het materiaal door korte lesjes in te wijden en hun voortgang en ontwikkeling te observeren. Van deze observaties moet verslag worden bijgehouden, zodat van iedere leerling bekend is hoe zijn ontwikkeling verloopt.

Het materiaal omvat oefeningen uit het dagelijks leven, zintuiglijke oefeningen, materiaal voor schrijven, lezen en rekenen en tenslotte materiaal voor het 'kosmisch' onderwijs (wereldoriëntatie).

Het onderwijs is dus individueel gericht, maar het materiaal geeft dikwijls aanleiding en mogelijkheid tot samenwerking. Het is echter niet zo, dat de zichtbare aanwezigheid van dit materiaal en het accidentele gebruik ervan een school tot Montessorischool maakt. Helaas zijn er in diverse landen - ook in Nederland - scholen die de naam Montessori als reclamemiddel gebruiken, zonder de Montessorioepvoeding te verwezenlijken.

Aanwezigheid van Montessori-materiaal is n.l. slechts één der voorwaarden die een school tot Montessorischool maakt. Andere voorwaarden zijn:

- Een goede opleiding van de leidsters, waardoor een juiste taakopvatting wordt verkregen.
- Een goede voorbereiding van de schoolomgeving. Het materiaal moet voor iedere leerling zichtbaar en bereikbaar zijn, er moeten geen schoolbanken gebruikt worden.
- Voorbereide exploiratiemogelijkheden in de omgeving van school en huis. Bij voorbeeld een schooltuin, een werkplaats en een bibliotheek.
- Bewegingsvrijheid voor kinderen in hun werkruimte en in de school, waarbij bepaalde regels samen worden vastgesteld.
- Geen groepering van de leerlingen in leerstofjaarklassen. Elke schoolgroep moet kinderen van verschillende leeftijden omvatten. Bij voorbeeld 3 - 6 jaar; 6 - 9 jaar en 9 - 12 jaar. De ouderen kunnen de jongeren helpen, maar soms ook omgekeerd.
- Geen waardering van schoolresultaten in cijfers. Indien mogelijk dan moet er zelfcorrigerend materiaal zijn, anders meestal individuele toetsing.

Als al deze voorwaarden vervuld zijn is een montessorischool pas echt.

Zowel van de zijde van het reguliere onderwijs, als van de kant van de 'antiautoritaire' opvoeders wordt de vrijheid in de Montessorischool vaak verkeerd gezien. De vrijheid die Montessori aan het kind wil geven is geen ongeremde vrijheid. Ze mogen **niet** alles doen wat ze willen.

Er is :

- keuzevrijheid
- tempovrijheid
- niveaувrijheid
- bewegingsvrijheid

Wel wordt de vrijheid beperkt door de groep. Er zijn bij voorbeeld slechts enkele exemplaren van een bepaald soort materiaal aanwezig. Zijn deze exemplaren al door anderen in beslag genomen, dan moet de leerling wachten en een andere keus maken. Bovendien kan de leidster de vrijheid van het kind beperken, als het voor de groep of het kind nodig is. Soms is het heel stil in een Montessori groep. Met de jongste kinderen worden er ook 'stillelessen' gedaan.

Maar meestal heerst er een geroezemoes. Een aantal kinderen werkt alleen; er zijn groepjes, die samenwerken en de leidster geeft weer andere kinderen 'lesjes' (korte instructies b.v.)

Dé Montessorimethode bestaat niet. Montessori heeft nooit een leerboek voor kinderen geschreven. Er worden overigens in ieder Montessorischool wel schoolboeken gebruikt, zoveel mogelijk aansluitend op het materiaal.

Het Montessorionderwijs was oorspronkelijk alleen voor jonge kinderen bedoeld (3 - 7 jaar), maar reeds voor 1920 had Montessori ook materiaal voor 6 - 12 jarige kinderen ontworpen. In 1930 werd de eerste school voor voortgezet Montessorionderwijs opgericht: het Montessori Lyceum te Amsterdam. Weldra kwamen er andere scholen en na de tweede wereldoorlog ook in Duitsland. Sinds 1981 worden in de Verenigde Staten ook experimenten op dit gebied ondernomen.

De geestelijk- en lichamelijk gehandicapten, waarmee Montessori begon, werden eerst in aparte scholen ondergebracht (bij ons in het speciaal onderwijs). Sedert jaren echter zijn er in Duitsland, Ierland, Japan en de Verenigde Staten z.g. geïntegreerde Montessorischolen, waar alle kinderen een plaats kunnen vinden. In het kader van 'Weer samen naar School' worden ook kinderen met een handicap in het Nederlandse Montessorionderwijs geïntegreerd als dit mogelijk is.

In Italië, Japan, Europa, Australië en de Verenigde Staten heeft o.m. Dr. Montanaro de Montessoriprincipes toegepast bij de opvoeding van kinderen van 0 - 3 jaar. Daarbij sloot zij aan bij het begin van Dr. Maria Montessori's 'schoolwerkzaamheden', toen deze voor jonge kinderen in een sloppenbuurt te Rome de 'Casa dei Bambini' (Kinderhuis) oprichtte, waarmee ze wereldberoemd werd.

In Afrika heeft Ms Muriel Dwyer aangepast Montessorimateriaal voor kinderen in Kenia, Tanzania en Ethiopië gemaakt, en er tevens leidsters opgeleid. Op het

Internationale Montessoricongres van 2001 in Parijs heeft zij hierover samen met een aantal medewerkers verslag uitgebracht

Een Montessori Hogeschool is nog nergens verwezenlijkt. Wel heeft de Association Montessori Internationale in een aantal landen eenjarige cursussen in het leven geroepen, voor de scholing van leidsters in het Montessorionderwijs. Zo kan het internationale AMI- Montessoridiploma verkregen worden. Soms zijn deze opleidingen aan faculteiten van een universiteit verbonden. In Nederland en andere landen zijn er ook nationale opleidingen, alle verbonden aan hogescholen.

Bij het in werking treden van de Wet op het Basisonderwijs op 1 augustus 1986 telde Nederland 114 Montessori-basisscholen, verspreid over het gehele land. Er zijn verder dagopleidingen voor leraar basisonderwijs, maar men initieel getraind wordt als Montessorileidster en ook praktijkstages in Montessorischolen doet tijdens deze vakopleiding. Dan zijn er aanvullende avondopleidingen voor reeds gediplomeerde leraren basisonderwijs op diverse plaatsen in Nederland. Ook in deze opleidingen behoren praktijkstages in Montessorischolen tot de mogelijkheden. Het te behalen diploma aan deze opleidingen is een nationaal diploma, dat door de Nederlandse Montessori Vereniging wordt uitgegeven.

Het Montessorionderwijs is door persoonlijke inspanningen van Maria Montessori zelf en van haar zoon Mario Montessori verspreid over de gehele wereld. In Europa vinden we scholen in de Bondsrepubliek Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Nederland, Frankrijk, de Scandinavische landen, Zwitserland, België en Italië.

Buiten Europa o.m. in Canada, de Verenigde Staten, Pakistan, India, Sri Lanka, Japan en Mexico. In de meeste van deze landen is het ook mogelijk om door de AMI georganiseerde cursussen te volgen.

Men kan de grondgedachte van de Montessorioopvoeding kenmerken door het woord **bevrijding**. In een van haar laatste boeken, 'Aan de Basis van het Leven' zegt ze:

"Dit boek vertegenwoordigt een schakel in onze gestadige campagne voor de diepe krachten van het kind."

Voor de versterking van die 'diepe krachten' heeft Montessori haar hele leven gestreden.